

naam: *verbetersluis*

OEFENBUNDEL taalwijs 6de leerjaar

Woordsoorten benoemen

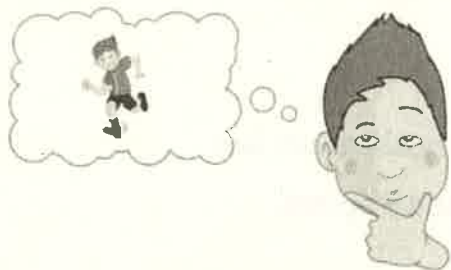
Vragende voornaamwoorden

- Wie, wat, welk(e) **en** wat voor (een) zijn vragende voornaamwoorden.
- Ze staan vaak aan het begin van een vraagzin.

Wie heeft dezelfde zienswijze?
Wat heb jij bedacht?
Welk idee vind jij het beste?
Wat voor een plan is er?

Oefenen maar!

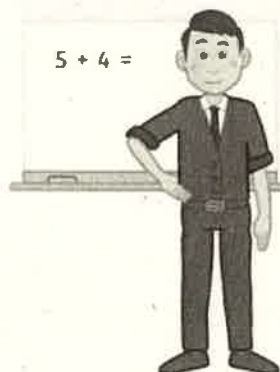
Vul het vragend voornaamwoord in.

Wat neem jij je dit jaar voor?

wat

Vul het vragend voornaamwoord in.

Wie is bereid om mij te helpen?

wie

Persoonlijke voornaamwoorden

Hoe vind je een persoonlijk voornaamwoord?

Beantwoord de volgende vraag:

Welk woord verwijst naar een
persoon, dier of ding zonder ze
bij hun naam te noemen?

De honden zijn al oud,
maar ze lopen nog prima!

Welk woord verwijst naar een ding
zonder het bij naam te noemen?

ze

*De honden zijn al oud,
maar de honden lopen nog prima!*

ze is het persoonlijk voornaamwoord

Oefenen maar!

Omcirkel het persoonlijk voornaamwoord.

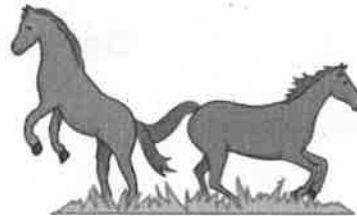

Johanna schiet in de lach.

Ze zag een grappig filmpje.

Welk huisdier zou jij wel
willen hebben?

De paarden schrikken van een
geluid en ze slaan op hol.

Wederkerende voornaamwoorden

Dit zijn alle vormen van de **wederkerende voornaamwoorden**. Onthoud ze goed.

Voorbeeld: zich haasten.

onderwerp	werkwoord	wederkerend voornaamwoord
ik	haast	me
jij / je	haast	je
hij / zij / het	haast	zich
u	haast	zich
wij	haasten	ons
jullie	haasten	je
zij	haasten	zich

Hoe vind je wederkerende voornaamwoorden?

Gebruik een stappenplan.

1. Zoek het onderwerp.
2. Bepaal welk voornaamwoord erbij hoort.

Bij sommige werkwoorden hoort nog een woord, zoals bij bedenken.

Diť noem je **wederkerende werkwoorden**.

Ik bedenk me.
Hij bedenkt zich.
Wij bedenken ons.

Ik bedenk me.
Hij bedenkt zich.
Wij bedenken ons.

Als het onderwerp van de zin verandert, verandert het woord mee.

Het onderwerp en het woord horen bij elkaar.

Oefenen maar!

Omcirkel het wederkerende voornaamwoord.

Al met al gedragen de kinderen
zich heel keurig.

Ik bevind me op de top van de
berg.

We verdedigen ons met behulp
van deze wapens!

Milo onderscheidt zich met name
door zijn haarstijl.

Aanwijzende voornaamwoorden

deze
die
dit
dat

Ze geven precies aan wie of wat je bedoelt.
Deze, die, dit en dat zijn voorbeelden
van aanwijzende voornaamwoorden.

de tas - deze tas
de fiets - die fiets
het ijsje - dit ijsje
het spel - dat spel

Welk aanwijzend voornaamwoord je
gebruikt, hangt af van het lidwoord.

Bij de-woorden: deze of die.

de vaas - deze vaas
de man - die man

Bij het-woorden: dit of dat.

het vaasje - dit vaasje
het kind - dat kind

Oefenen maar!

Omcirkel de aanwijzende voornaamwoorden.

Werk jij in die winkel?

Daar kocht ik laatst dit boek.

En Sam kocht deze pen.

Die telefoniste werkt als
uitzendkracht bij dit bedrijf.

Bezittelijke voornaamwoorden

We gaan leren wat
bezittelijke
voornaamwoorden
zijn.

Ze geven een bezit aan.

*Zijn tante past op **onze** hond.*

*Mogen wij **uw** auto lenen?*

Welk **bezittelijk** voornaamwoord er in de
zin staat, hangt af van wie iets is.

Ik heb een verhuisdoos.
Het is mijn verhuisdoos.

Jij hebt een verhuisdoos.
Het is jouw verhuisdoos.

Iris heeft een verhuisdoos.
Het is haar verhuisdoos.

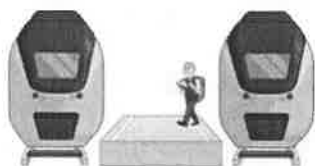
Hoe vind je een **bezittelijk** voornaamwoord?

Beantwoord de volgende vraag:

Welk woord geeft een bezit aan?

Oefenen maar!

Omcirkel in onderstaande zinnen het bezittelijk voornaamwoord.

Jonas reist met de trein naar zijn werk.

Mag ik iets opzoeken op
jouw laptop?

U kunt prachtig vertellen over uw
emigratie naar Canada.

bijwoorden

We gaan leren wat
bijwoorden
zijn.

De kaars
brandt
lang.

1. Zoek de werkwoorden.
2. Kijk of er bijvoeglijke naamwoorden in de zin staan.
3. Kijk of er een woord meer informatie geeft over een werkwoord of bijvoeglijk naamwoord.
4. Kijk of er een woord een tijd of plaats aangeeft.

hard
lang
kort
snel
traag

De mannen werken

De oranje woorden geven meer informatie over het werkwoord werken. Zonder deze woorden weet je niet hoe ze werken.

Dit zijn voorbeelden van **bijwoorden**.

Let op!

Bijwoorden geven nooit informatie over zelfstandige naamwoorden.

Dat doen bijvoeglijke naamwoorden.

Andere voorbeelden van **bijwoorden** die meer informatie geven over een bijvoeglijk naamwoord.

De man is heel blij.

heel ^{hoort bij} → blij (bijvoeglijk naamwoord)

Ik heb zeer lekkere wortels op.

zeer ^{hoort bij} → lekkere (bijvoeglijk naamwoord)

Bijwoorden kunnen ook een tijd of plaats aangeven.

tijd

Morgen koop ik nieuwe machines.
Wij gaan het land nu bemesten.

plaats

Ik kan die koe nergens vinden.
Hier kan hij zich verstopt hebben.

Oefenen maar!

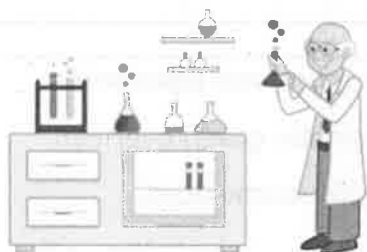
Omcirkel de bijwoorden in onderstaande zinnen.

De container staat stevig.

Jouw sleutelbos ligt daar.

Was het een zeer interessant experiment?

Straks verwelkomt de landbouwer zijn nieuwe werknemer.

Hier staan er 2 bijwoorden in!

De jongen roept heel hard.

Zinsdelen benoemen

Het naamwoordelijk gezegde

Het naamwoord-deel geeft aan dat het onderwerp iets is. Je komt er meer over te weten.

- Vera is kapster.

- De auto's zijn blauw.

Het **naamwoord-deel** bestaat uit een vorm van het werkwoord 'zijn' en een naamwoord.

Vera is kapster.

De auto's zijn blauw.

Het naamwoord is een zelfstandig naamwoord of een bijvoeglijk naamwoord.

Als de persoonsvorm zegt wat een onderwerp doet, heeft de zin een werkwoord-deel.

Ik arresteerde de dief.
De bomen groeien snel.

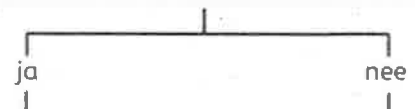
Als de persoonsvorm zegt wat een onderwerp is, heeft de zin een naamwoord-deel.

Ik was agente.
De bomen zijn oud.

Hoe vind je het naamwoord-deel?

Gebruik een stappenplan.

1. Zoek de persoonsvorm.
Is het een vorm van het werkwoord 'zijn'?

2. Zoek het onderwerp.
3. Zoek het naamwoord.

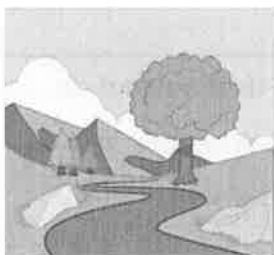
Vraag: Wat + *persoonsvorm* + *onderwerp*?

4. Bepaal het naamwoord-deel:
persoonsvorm + naamwoord.

De zin heeft een werkwoord-deel.

Oefenen maar!

Omcirkel het naamwoorddeel.

De lucht is vandaag blauw.

Ben jij op dit moment eerlijk?

Het meewerkend voorwerp

We gaan leren wat
het aan of voor wie-deel
is.

Ik geef een appel
aan mijn zus.

1. Zoek het werkwoord-deel.
2. Zoek het onderwerp.
3. Zoek het wie- of wat-deel.
4. Vraag: Aan of voor wie + werkwoord-deel
+ onderwerp + wie- of wat-deel?

Hoe vind je het aan of voor wie-deel?

Gebruik een stappenplan.

1. Zoek het werkwoord-deel.
2. Zoek het onderwerp.
3. Zoek het wie- of wat-deel.
4. Vraag: Aan of voor wie + werkwoord-deel
+ onderwerp + wie- of wat-deel?

Je maakt dus gebruik van zinsdelen
die je al kent.

Wat is het aan of voor wie-deel?

Voor mijn zieke zusje
heb ik koekjes gebakken.

1. Zoek het werkwoord-deel.
heb gebakken
2. Zoek het onderwerp.
ik
3. Zoek het wie- of wat-deel.
koekjes
4. Vraag: Aan of voor wie + werkwoord-deel
+ onderwerp + wie- of wat-deel?

voor mijn zieke zusje
is het aan of voor wie-deel

Oefenen maar!

Omcirkel het meewerkend voorwerp.

Aan pubers geeft de muziekdocent
voornamelijk les.

Louis heeft een besmettelijke
ziekte aan hem doorgegeven.

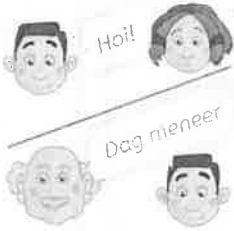

Sten heeft voor zijn kinderen een
gezonde maaltijd bereid.

woordbetekenis

Formeel en informeel taalgebruik

We gaan leren wat het verschil tussen
**formeel en informeel
taalgebruik**
is.

Formeel taalgebruik: bij iemand die je niet goed kent of die duidelijk ouder is. Vaak met *u* en *uw*.

Informeel taalgebruik: bij iemand die je goed kent. Vaak met *je* en *jij*.

Oefenen maar!

Welke zin bevat **informeel taalgebruik**?

- ☐ Zou u mijn vraag kunnen beantwoorden?
- ☒ Wil je mijn vraag beantwoorden?
- ☐ Wat is daarop uw antwoord?

Elco stuurt een e-mail naar de gemeente.

Welke zin kan Elco het best gebruiken?

- ☐ Wanneer krijg ik antwoord?
- ☒ Ik hoop op spoedig antwoord.
- ☐ Kun je wel iets terugsturen?

Merel komt haar vriendin tegen op straat.

Wat kan Merel het beste zeggen?

- ☐ Goedemiddag, mevrouw!
- ☐ Hoe gaat het met u?
- ☒ Hey! Alles goed?

beeldspraak

1. Welke zin(nen) bevat(ten) beeldspraak?

Directe en indirecte rede

Als in een zin precies staat wat iemand heeft gezegd, noem je dat de **directe rede**.

Wat er gezegd wordt staat tussen **aanhalingstekens**. Dit staat na een dubbele punt of voor een komma.

Lex zegt: "Ik ga vandaag werken."
"Ik ga vandaag werken", zegt Lex.

Als in een zin niet precies staat wat iemand heeft gezegd, noem je dat de **indirecte rede**.

Bij de indirecte reden gebruik je geen aanhalingstekens of een dubbele punt.

Lex zegt dat hij vandaag gaat werken.
Ik vraag of hij in een winkel werkt.

Oefenen maar!

Schrijf zelf de indirecte rede.

Zelda vraagt: "Slaapt Mirte nog?"

Zelda vraagt of Mirte nog slaapt.

Thelma zegt: "Ik eet niet graag spaghetti".

Thelma zegt dat ze niet graag spaghetti eet.

Schrijf zelf de directe rede.

Lennert zegt dat hij een hond heeft.

Lennert zegt: "Ik heb een hond."

naam: verbetersleutel

OEFENBUNDEL taalwijs 5de leerjaar

woordsoorten

Persoonlijke voornaamwoorden

Hoe vind je een persoonlijk voornaamwoord?

Beantwoord de volgende vraag:

Welk woord verwijst naar een
persoon, dier of ding zonder ze
bij hun naam te noemen?

De honden zijn al oud,
maar ze lopen nog prima!

Welk woord verwijst naar een ding
zonder het bij naam te noemen?
ze

*De honden zijn al oud,
maar de honden lopen nog prima!*
ze is het persoonlijk voornaamwoord

Oefenen maar!

Omcirkel het persoonlijk voornaamwoord.

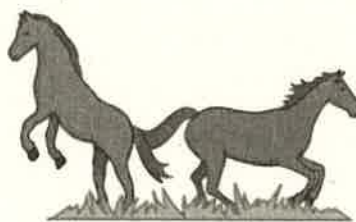

Johanna schiet in de lach.

Ze zag een grappig filmpje.

Welk huisdier zou jij wel
willen hebben?

De paarden schrikken van een
geluid en ze slaan op hol.

Hoofdtelwoorden en rangtelwoorden

Er zijn twee soorten **telwoorden**:

hoofdtelwoorden hoeveelheid	rangtelwoorden volgorde
vier	vierde
honderd	honderdste
veel	vijftigste
alle	hoeveelste

Oefenen maar!

Kleur de hoofdtelwoorden blauw en de rangtelwoorden rood.

Ik ben als 7de aan de beurt. Er is ~~weinig~~ volk!

Dit is mijn ~~tweede~~ telefoon. Ik heb er in totaal al drie gehad.

De toets bestaat uit ~~12~~ vragen. De 3de vraag was de moeilijkste!

homofonen

Woorden die hetzelfde klinken, maar die je anders schrijft en die een andere betekenis hebben, noem je **homofonen**.

Het deeg moet rijzen.
Het stel is dol op reizen.

Bij homofonen is het belangrijk dat je de juiste betekenis uit de zin kunt halen. Dan weet je wat een ander bedoelt en hoe je het woord moet schrijven.

Het is een eis van de directeur.
Ik ben ontzettend dol op ijs.

Oefenen maar!

Onderstreep de homofonen.

Vorig jaar in mei is mijn kat gestorven.

Ik heb een lief klein ratje gekregen van mijn opa!

Ik reik de prijs uit aan de wetenschapper.

Aanwijzende voornaamwoorden

deze
die
dit
dat

Ze geven precies aan wie of wat je bedoelt.
Deze, die, dit en dat zijn voorbeelden
van aanwijzende voornaamwoorden.

de tas - deze tas
de fiets - die fiets
het ijsje - dit ijsje
het spel - dat spel

Welk **aanwijzend voornaamwoord** je
gebruikt, hangt af van het lidwoord.

Bij de-woorden: deze of die.

de vaas - deze vaas
de man - die man

Bij het-woorden: dit of dat.

het vaasje - dit vaasje
het kind - dat kind

Oefenen maar!

Omcirkel de aanwijzende voornaamwoorden.

Werk jij in die winkel?

Daar kocht ik laatst dit boek.

En Sam kocht deze pen.

Die telefoniste werkt als
uitzendkracht bij dit bedrijf.

Bezittelijke voornaamwoorden

We gaan leren wat
bezittelijke
voornaamwoorden
zijn.

Ze geven een bezit aan.

*Zijn tante past op **onze** hond.*

*Mogen wij **uw** auto lenen?*

Welk **bezittelijk** voornaamwoord er in de
zin staat, hangt af van wie iets is.

Ik heb een verhuisdoos.
Het is mijn verhuisdoos.

Jij hebt een verhuisdoos.
Het is jouw verhuisdoos.

Iris heeft een verhuisdoos.
Het is haar verhuisdoos.

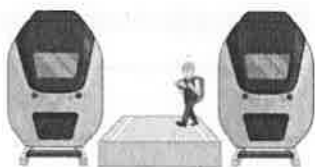
Hoe vind je een bezittelijk voornaamwoord?

Beantwoord de volgende vraag:

Welk woord geeft een bezit aan?

Oefenen maar!

Omcirkel in onderstaande zinnen het bezittelijk voornaamwoord.

Jonas reist met de trein naar zijn werk.

Mag ik iets opzoeken op
jouw laptop?

U kunt prachtig vertellen over uw
emigratie naar Canada.

bijwoorden

We gaan leren wat
bijwoorden
zijn.

De kaars
brandt
lang.

1. Zoek de werkwoorden.
2. Kijk of er bijvoeglijke naamwoorden in de zin staan.
3. Kijk of er een woord meer informatie geeft over een werkwoord of bijvoeglijk naamwoord.
4. Kijk of er een woord een tijd of plaats aangeeft.

De mannen werken hard
lang
kort
snel
traag

De oranje woorden geven meer informatie over het werkwoord werken. Zonder deze woorden weet je niet hoe ze werken.

Dit zijn voorbeelden van **bijwoorden**.

Let op!

Bijwoorden geven nooit informatie over zelfstandige naamwoorden.

Dat doen bijvoeglijke naamwoorden.

Andere voorbeelden van **bijwoorden** die meer informatie geven over een bijvoeglijk naamwoord.

De man is heel blij.

heel ^{hoort bij} → blij (bijvoeglijk naamwoord)

Ik heb zeer lekkere wortels op.

zeer ^{hoort bij} → lekkere (bijvoeglijk naamwoord)

Bijwoorden kunnen ook een tijd of plaats aangeven.

tijd

Morgen koop ik nieuwe machines.
Wij gaan het land nu bemesten.

plaats

Ik kan die koe nergens vinden.
Hier kan hij zich verstopt hebben.

Oefenen maar!

Omcirkel de bijwoorden in onderstaande zinnen.

De container staat stevig.

Jouw sleutelbos ligt daar.

Was het een zeer interessant experiment?

Straks verwelkomt de landbouwer zijn nieuwe werknemer.

Hier staan er 2 bijwoorden in!

De jongen roept heel hard.

zinsdelen

1. het onderwerp

Wie of wat doet / is / wordt iets?

Tom loopt weg. De kast is leeg.

2. werkwoorden

Fiets, eten, loopt, dans,...

De zussen lopen op de straat.

3. de persoonsvorm

ja/nee-vraag

Iedereen heeft flink gegeten.

Heeft iedereen flink gegeten?

Oefenen maar!

Onderstreep in elke zin het onderwerp 1 keer en de persoonsvorm 2 keer.

- 1) Jana gaat vandaag met de bus naar huis.
- 2) Gisteren fietste ze met haar papa naar school.
- 3) Ze kreeg toen een knipoog van een politieagent.
- 4) Straks maken Jana en Seppe hun toets van wiskunde tijdens de middagspeeltijd.

woordbetekenis

leenwoorden

Nederlandse woorden die uit een andere taal komen, zijn **leenwoorden**.

Leenwoorden zijn ontleend aan woorden uit bijvoorbeeld het Engels, Frans of Duits.

Soms bestaat er ook een echt Nederlands woord voor, maar vaak niet.

Oefenen maar!

In welke zin staat een leenwoord?

- ☐ Ik houd van tekenen en schilderen.
- ☒ In mijn etui zitten zwarte potloden.
- ☐ Voor mijn moeder klei ik een beeldje.
- ☒ De buurman klust in zijn garage.
- ☐ We bouwen een boomhut in de tuin.
- ☐ Zonder laarzen loop ik door de modder.
- ☒ Vandaag gaan we naar een leuk café.
- ☐ We hebben namelijk iets te vieren.
- ☐ Mijn ouders zijn tien jaar getrouwd.

Directe en indirecte rede

Als in een zin precies staat wat iemand heeft gezegd, noem je dat de **directe rede**.

Wat er gezegd wordt staat tussen **aanhalingstekens**. Dit staat na een dubbele punt of voor een komma.

Lex zegt: "Ik ga vandaag werken."
"Ik ga vandaag werken", zegt Lex.

Als in een zin niet precies staat wat iemand heeft gezegd, noem je dat de **indirecte rede**.

Bij de indirecte reden gebruik je geen aanhalingstekens of een dubbele punt.

Lex zegt dat hij vandaag gaat werken.
Ik vraag of hij in een winkel werkt.

Oefenen maar!

Schrijf zelf de indirecte rede.

Tiele vraagt: "Slaapt Mirte nog?"

Tiele vraagt of Mirte nog slaapt.

Lili zegt: "Ik eet niet graag spaghetti".

Lili zegt dat ze niet graag spaghetti eet.

Schrijf zelf de directe rede.

Mama vraagt of we goed hebben geslapen.

Mama vraagt: "Hebben jullie goed geslapen?"

Sem zegt dat hij een hond heeft.

Sem zegt: "Ik heb een hond."